

a – Psáno na hlavičkovém papíře Dr. Vavro Šrobár.

b – Na dokumentu vlastnoruční Masarykova poznámka tužkou: Slovensko.

- 1 – T. G. Masaryk odcestoval po Novém roce na krátkou dovolenou do Tatranské Lomnice. Srov. MASARYK, T. G. *Cesta demokracie II.* Praha 2007, s. 392.
- 2 – Rozumí se dárky, které Kancelář prezidenta republiky posílala prezidentovým jménem vybraným adresátům. Většinou se dávala buď kolínská voda, nebo právě zmiňovaný diář.
- 3 – Jozef Rudinský frakci nezaložil, odešel do USA, kde propagoval autonomismus mezi americkými Slováky. Viz KRAMER, Juraj. *Iredenta a separatizmus v slovenskej politike.* Bratislava 1957, s. 30–31.
- 4 – Fotografie jsou uloženy v LA PNP ve fondu Ivan Hálek, k. 1.

[M. Getting] T. G. Masarykovi^a
[Washington, 25. ledna 1923]

/105

Situačná správa a vývin koncentrácie proti-autonomistických grúp.^b

1. Protiautonomistická opozícia v Slovenskej lige.^b

Opozícia proti okamžitému vymáhaniu vtelenia Pittsburskej dohody do Ústavy Čsl. republiky koncentruje sa vo dve grupy – nateraz – v Chicagu a v New Yorku. Chicago zahrňuje od Clevelandu na západ skoro všetky spolky Ligy. New York koncentruje na seba štyri okresné zbory, teda skoro celú tretinu dnešnej Slovenskej ligy. Uvádzaním Chicaga alebo New Yorku referent myslí vždy tieto dve grupy. Situácia v tomto okamžení je nasledovná: Na rezolúcie chicagské a newyorskú odpovedal predseda Slovenskej ligy po uplynutí celého mesiaca, teda keď už prišli správy z ČSR o neúspechu akcie Hlinkovej a všetkých iných činiteľov, a postavil sa na stanovisko VNÚTORNEJ SPOLKOVEJ DISCIPLÍNY, tj. hľadá spôsob, ktorým by bolo možno všetkých tých, ktorí sú na čele protiautonomistickému pohybu, vyhodit' z Ligy. Polemika o tomto sa ešte len vyvíja a potešiteľným zjavom je, že z tejto debaty, vedenej na jednej strane čikágskym [!] časopisom *Novými Časmi* (Ján Matlocha a Štefan Húska), newyorským *N. Y. Denníkom* a Slovenským Sokolom proti všetkým ostatným – tieto tri časopisy a okolo nich grupujúci ľudia vážne pomyšľajú na utvorenie trvalej proti-autonomistickej organizácie.

Predseda Slovenskej ligy, p. Ivan Bielek, pokúsil sa v Pittsburghu skrze miestny okresný zbor Ligy zahájiť „proti-akciu“ tiež vynesением rezolúcie, ktorú ako prílohu číslo 1 pripojujeme ku tejto správe.¹ Rezolúciou touto žiadaná je správa Slovenskej ligy, aby „opozícia“ bola z Ligy vytvorená. Ponevác však v opozícii stojí nielen podpredseda Slovenskej ligy, Židek z Chicaga, ale aj pokladník Stas z Perth Amboy a skoro polovica ostatných úradníkov – boj tento bude zaujímavý a môže sa skončiť pre Slovenskú ligu veľmi neblaho.

V boji tomto silnú mravnú oporu dostáva predseda Slovenskej ligy od slovenských katolíkov, ktorí mali tieto dni kongres v Clevelande. Nakoľko informácie referenta sú nie úplné, s určitostou tvrdiť možno, že všetok vplyv slovenského katolíctva (s pevným

vystúpením p. Michala Bosáka) postaví sa na záchranu Ligy pre Pittsb[urskú] dohodu a na zachránenie Ivana Bieleka ako predsedu. V krátkom čase tuná bude koncentrácia síl na oboch stranách.

Telocvičná slovenská jednota Sokol, organizácia národných Sokolov, ktorá v skutočnosti je chrbtovou kosťou opozície v Lige, na jej ročnej schôdzi dňa 20. januára v Perth Amboy, uzavrela jednohlasne pozvať nejakého vynikajúceho reprezentanta slovenských štátotvorných strán z ČSR do Ameriky na prednáškové turné. Návštevou zodpovedných mužov zo Slovenska môže byť celému pohybu daný nový impulz.

2. *Možný úspech a ťažkosti takovýchto prednášok.*^b

Organizácia národných Sokolov, súc spolu i „podpornou organizáciou“, nemajúc zvláštneho fondu na usporiadanie takých prednášok, na udanie nepriateľov, ľahko by sa oclta pred vyšetrovaním pre „márnenie spolkových peňazí na ciele, na ktoré peniaze neboli skladané“. Následkom toho vyjadrenia, že v otázke prednášok prejíma mravnú zodpovednosť, sľubuje všetku možnú kooperáciu, ale negarantuje možný deficit, ani svojim zborom, žúpám, ani prednášateľovi. Kooperovať bude so štyrmi východnými okresnými zbormi Slovenskej ligy a Chicagom. Toto znamená praktický úspech prednášok, pretože takto budú spolupracovať tie vrstvy, ktoré sú zvyklé drobnej práci a ktoré, keď si niečo predsebevezmú, to aj uskutočnia. Teda technická stránka prednášok by bola zaručená.

Je tu ale aj druhá stránka veci.^b Autonomisti a „Dohodári“ budú chcieť tiež využiť situáciu. Či sa kongres katolíckych Slovákov nerozhodnul povolať Hlinku, alebo koho iného – neznám, ale možná vec to je, nálada by k tomu bola... Či by Hlinka alebo kto iný nechcel prísť tiež tejto jari, tiež neznám – ale isté zostáva, že ktokoľvek príde ako reprezentant štátotvorných strán slovenských, musí byť nielen znamenitým rečníkom, ale musí byť pripravený na to, aby okamžite vládal odpovedať na rôzne dotazy, interpelácie, ba často príde dotaz na udalosti, ktoré sa aktuálne stali: musí vládať poskytnúť dostatočné vysvetlenie počnúc od tých najmenších malicherností až po najväčšie problémy rázu medzinárodného. Pozemková reforma, otázka odluky cirkve od štátu, školská otázka, v čom zabezpečujú župy lokálnu autonómiu, či *Česi a Slováci sú dva národy alebo jeden*,^b prečo je čeština povinným predmetom na Slovensku a slovenčina nie v Čechách, atď., atď. Môže sa stať, že niektoré schôdze budú aj „rozbité“ (o čom sám seba chcem presvedčiť, že sa sotva stane); musia byť pripravení na útoky zo strany Ivana Daxnera (martinská legalistická mentalita), Mihala (i s jeho rezervovou záležitosťou) i Kompáneka. Slovom, prednášky budú živé, zaujímavé, ale nijako nie tak „hladké“, ako boli, ktoré referent riadil pre dr. Blahu asi pred 10 rokmi. Prednášaci budú zahrnutí dotazmi v slovenských časopisoch; po prednáškach budú vždy obštnení ľuďmi, ktorým bude nutné individuálne odpovedať – a to so železnou trpezlivosťou; často za tou najnaivnejšou otázkou stojí najlepší človek kolónie a kladie otázku, majúč pritom vlastný úmysel – pretože jemu nebolo vereno, pýta sa na vec, aby o tom povedal prednášač práve pred tými ľuďmi, ktorí mu neverili, atď., atď.

Prednášky sa neskončia ani za tri mesiace. Závisí to od toho, koľkí prídu a či budú chcieť spoločne cestovať alebo rozdvojene. V prednáškovej práci v tejto správe uvádzaných slovenských činiteľov na výdatnej pomoci budú aj české časopisy (nie klerikálne)

a organizácie. Jestli usporiadatelia dostanú rozhodnutie o osobnostiach dosť zavčasu, a jestli výber prednášateľov bude prevedený s tou najväčšou obezretnosťou v zmysle toho, čo si referent dovolil načrtať o úkole, ktorý rečníkov očakáva, je možno očakávať iba mravné obrodenie americkej Slovače – a pri tom ale aj amerického českého elementu, ktorému je tiež veru treba hodná dávka optimizmu.

ZPRÁVA

AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. R (Vystěhovalectví), k. 459. Originál, strojopis.

- a – Dokument strojem nadepsán: Spravodajský referát čsl. vyslanectva vo Washingtonu. MG/AT/23/I/1923. Vec: Slovenské veci.
- b – Podtrženo v textu.
- 1 – Zmiňovaná příloha je v archivu k dokumentu připojena.

T. G. Masaryk L. Ruhmannovi^a
Praha, 22. února 1923

/106

V Prahe, dňa 22. února 1923.

Akademickí priatelia,

ďakujem Vám za pozvanie na Váš prvý zjazd na pôde Slovenska.¹ Nemôžem prísť medzi Vás, ale nezabúdam na Vás, pozorujem vývoj študentskej mládeže.

Teší ma, že sa české a slovenské študentstvo schodí práve na Slovensku; teší ma, že zadržiava schôdzu pracovnú. Poznáme naše heslo: „V práci a vedomí“. Platí práve teraz pre Slovensko snáď ešte vo väčšej miere. V práci a prácou nájdete dobré spojivo.

Nebudem Vám mnoho hovoriť o jednote a potrebe zmyslu pre štát, pre republiku: vec je pre mysliacich ľudí jasná.

Prajem Vám, nositeľom myšlienky československej spolupráce a jednoty, plného zdraru v zjazdovom jednaní.

S pozdravom Váš

DOPIS

AKPR, f. KPR, inv. č. 893/H, k. 95. Opis, strojopis. Tamtéž uložená i česká verze textu.

Viz též MASARYK, T. G. *Cesta demokracie II*. Praha 2007, s. 403.

- a – Adresováno: III. řiadnemu valnému zhromaždeniu Ústredného Zväzu československého študentstva (k rukám pána predsedu JUC Ludevíta Ruhmanna), Štefánikova ul. 4/III. 2. p. Bratislava.
- 1 – Třetí valné shromáždění Ústředního svazu československého studentstva se konalo v Bratislavě 25.–26. 2. 1923. Viz MASARYK, T. G. *Cesta demokracie II*. Praha 2007, s. 403.